

Turreferater fra Østfold Botaniske Forening 2007

12. mai:

Tur til Akerøya, Hvaler.

Vi har tidligere hatt fellesturer med entomologene og ornitologene til Akerøya i Hvaler. Denne ble sist gjennomført i 2004. Det er alltid spennende om vær og vind tillater denne sjøturen over fra Asmaløy til Akerøya. I år lyktes vi med å komme over på tross av noe sjø og en del sjøskvettvåte deltagere.

Vegetasjonen er velkjent etter mange planteinteressertes besøk her siden Mathias Numsen Blytt var her 29. juli 1827. Likevel er det en merkbar variasjon fra år til år her ute, delvis pga ulikt beitetrykk, temperatur og nedbørmengde. Sommeren 2007 var svært nedbørrik slik at tørrengene her ute på ingen måte var tørre i år, men sto oppsiktsvekkende frodige. Verdt å nevne er de store bestandene av vårvikke *Vicia lathyroides* sammen med rikt fertil vårstarr *Carex caryophylla*, langt frodigere og mer tallrik enn jeg har sett noen gang her ute. Mange fikk gode fotografier av disse tradisjonelle pusleplantene som oftest er så avbeitet og bortgjemt her ute at de blir lite fotogene. Vi fikk også demonstrert den klassiske lokaliteten for kalkkarse *Hornungia petraea* og trefingersildre *Saxifraga tridactylites* på den gamle låveruinen, men særlig førstnevnte hadde intet godt år i 2007. Trolig ga all nedbøren de konkurrerende artene omkring kalkkarsen et fortrinn slik at denne ble delvis fortrent i år. Samme forklaring gjelder trolig for de ofte frodige forekomstene av kildeurt *Montia fontana* ved brønnen på øya, men som i år var svært puslete og lite utviklet.

Deler av Akerøya har ferdselsforbud på denne tiden av året på grunn av fuglelivet, men vi har dispensasjon til en tur ned til ferskvannsdammene for å notere status for vasskjeks *Berula erecta* og en del starrarter som omkranser tjernet. Bestanden av vasskjeks er betydelig med flere tusen skudd

mellom dammene og langs den NV-delen av den vestligste dammen. Beitetrykket kan virke litt plagsomt for arten da mange (de fleste?) skudd har tydelige beitespor allerede så tidlig på sesongen. Bestanden får kanskje være mer i fred senere i veksts sesongen hvor det blir mer å beite på, men vasskjeks er en åpenbar populær vårplante for sauene. Inn mot tjernet finnes for øvrig flotte bestander av engstarr *Carex hostiana*, tvebostsarr *C. dioica*, dronningstarr *C. pseudocyperus* og taglstarr *C. appropinquata* med de to sistnevnte som de mest staselige. Vi var 14 deltagere i kjølig vårvær under ledelse av Jan Ingar I. Båtvik.

Jan Ingar I. Båtvik

22. mai:

Vårtur til Nes og Refsnes på Jeløya, Moss.

Jeløya har med sin særegne geologi, kulturlandskap og beliggenhet stor tiltrekning på naturinteresserte. Vegetasjonen her ute er også velkjent for sine sjeldenheter med oppdagelser i ny tid som vekker internasjonal oppsikt.

Denne turen ble lagt til områder ØBF ikke har besøkt på en del år. Området ved Nes er ganske beferdet da en campingplass ligger like ved. Det var derfor ventet at en del tråkkålede arter burde være her. Av særlig interesse oppdaget vi flere felt med dvergsmyle *Aira praecox* på til sammen drøyt 15 m² nær volleyballbanen knyttet til campingplassen. Dvergsmyle er ny for Moss kommune og ble således turens høydepunkt. Vi demonstrerte også flere marikåper langs veien som fløyelsmarikåpe *Alchemilla glaucescens*, beitemarikåpe *A. monticola*, engmarikåpe *A. subcrenata* og grannmarikåpe *A. filicaulis*. Nærmere sjøen påviste vi relativt betydelige bestander av storsyre *Rumex thyrsiflorus*.

Etter matrasten ved Nes la vi turen om Refsnes for å se nærmere på den nyoppdagede falkbregne

Polystichum aculeatum. Vi kjenner bare denne ene lokaliteten av denne staselige bregnen i Østfold, og det finnes bare tre eksemplarer her i nedkant av løvskogsreservatet ved Refsnes. Denne bregnen er også vintergrønn slik at den lot seg fotografere selv om årets vekst ikke var kommet langt nå i mai. Vi var 14 deltagere under ledelse av Jan Ingar I. Båtvik.

Jan Ingar I. Båtvik

3. juni:

Tur til Sauholmen, Hvaler.

Sauholmen ligger utenfor Utgårdskilen på Vesterøy, og hit går ingen båt uten særskilt avtale. Vi fikk båtskyss med Hans Herman Utgård. Han har sauer gående her ute på denne kalkrike øya. Sauholmen er kjent for fylkets mest tallrike bestand av dvergmaringøkkel *Botrychium simplex*. Denne puslingen ble oppdaget av Utgård i 2004 da det var ca 70 individer her ute. Året etter fant vi bare 20 skudd., mens i 2006 ble bare 2 ind. påvist. I år påviste vi 7 skudd av arten, et år som nok ikke var særlig gunstig for arten pga mye nedbør og tilgroing av konkurrerende vekster.

Sauholmen har mange andre krevende, små arter å vise fram som store bestander av begge tusengylden-artene *Centaureum littorale* og *C. pulchellum*, sylsmåarve *Sagina subulata*, muserumpe *Myosurus minimus* i stort antall, trefingersildre *Saxifraga tridactylites* og firling *Tillaea aquatica* i sesongfuktige gruspytter. I myrdraget øst for bukta i sørvest finnes flotte bestander av starrartene taglstarr *Carex appropinquata*, loppestarr *C. pulicaris*, engstarr *C. hostiana* og tvebostarr *C. dioica* omkranset av rike forekomster av knortestarr *C. otrubae*, men vi fant ikke buestarr *C. maritima* i år, en art vi har påvist her tidligere, dog fåtallig. I tjernet sentralt på øya finnes relativt rikelig med stilkvasskrans *Zannichellia palustris* ssp. *palustris* var. *pedicellata* sammen med skruehavgras *Ruppia cirrhosa*. Rundt tjernet finnes også ormetunge *Ophioglossum vulgatum* og smalsøte *Gentianella uliginosa*.

Sauholmen har også en av fylkets største bestander av kjempestarr *Carex riparia*. Den opptrer i en smal klove med spredte individer av vasstelg *Dryopteris cristata* innimellom der bestanden av denne grove starren er mer glissen. Kjempestarr sto flott i år. Dens største fiende synes å være vinden som sliter i filler store deler av bestanden enkelte år, mens sauene synes lite om denne arten som beiteplante.

Dette er en øy som i stor grad tiltrekker botanikeres oppmerksomhet. En har alltid på følelsen at her er det nok en del mer å finne, men som tiden ikke ga anledning til denne gangen heller. Vi var 20 deltagere på turen under ledelse av Hans Herman Utgård og Jan Ingar I. Båtvik.

Jan Ingar I. Båtvik

17. juni - Villblomstens dag:

Tur til Guttormsvauven, Hvaler.

I år valgte vi å legge et samlet arrangement i anledning Villblomstens dag til ett arrangement. Vi tenkte å gå en relativt god tur på Vesterøya på Hvaler med Guttormsvauven som et av flere mål, men været tillot ikke andre mål enn Guttormsvauven. Likevel kunne vi glede oss over mange fine funn. På en liten gresslette med skjellsand, på østsiden av stien, fant vi nesten 100 eksemplarer av vanlig maringøkkel *Botrychium lunaria*. Den lille løkka er i ferd med å gro igjen av krattskog. Det vil derfor bli nødvendig med rydding for å bevare denne lokaliteten. På vestsiden av stien var det rikelig med blåveis *Hepatica nobilis*. Blåveispplantene her ute har meget dekorative, hvitmarmorerte blader.

Turens hovedattraksjon var sumpmarken med oreskog innerst i kilen. Her var det gult av blomstrende sverdlije *Iris pseudacorus*. Fra en enkel plankebro over til vestsiden kunne vi betrakte flere ytterst sjeldne sumpvekster. De store, kraftige tuene på begge sider av brua var toppstarr *Carex paniculata* som i dag bare finnes på en håndfull lokaliteter i Norge. Andre sjeldenheter vi fant her var vassmynte *Mentha aquatica* og kjempehøymol *Rumex hydrolapathum*. Langs

hovedstien fant vi den elegante skjermplanten sanikkel *Sanicula europaea* og trollbær *Actaea spicata*. På en åpen plass tilrettelagt for grilling, fant vi en karse som lignet på tevkarse *Lepidium ruderales*, men uten lukt. Vi bestemte den til tettekarse *L. densiflorum*.

Nesten nede ved badestranda ettersøkte vi den gamle forekomsten av strandtorn *Eryngium maritimum* som ble oppdaget her trolig så tidlig som tilbake til slutten av 1830-årene (udaterter funn av F.C. Schübeler). Dessverre ser det ut til at den er utgått i Guttormsvauen. Vi har faktisk ikke sett den her ute siden 1986. Stranda er i ferd med å gro igjen med rynkerose *Rosa rugosa*. Uansett om strandtorn er borte herfra, er det nødvendig med skjøtselstiltak for å bedre forholdene for mer ønsket vegetasjon.

Ved en stor sten i vass-siget fra høyden bak, fant vi et ørlite sivaks, antagelig var det nålesivaks *Eleocharis acicularis*, men denne bør granskes nærmere i feltsesongen vi har foran oss. I øsende regnvær møtte 6 deltagere til årets Villblomst-arrangement under ledelse av Svein Åstrøm.

Svein Åstrøm

27. juni – 1. juli:

Florakartlegging i Rømskog.

Dette var vår fjerde kartleggings-samling i Østfold. Vi bodde på Rømskog skole. Selve registreringsarbeidet foregikk i 2-mannslag i på forhånd utvalgte områder (5 x 5 km-ruter) i Rømskog. Alle deltakerne fikk med seg detaljerte kart over sine registreringsområder, og noterte på krysslister alle arter som ble funnet innenfor hver km²-rute som ble oppsøkt. I tillegg ble det ført inventerings-skjema med detaljerte lokalitetsopplysninger om funn av alle innsamla arter, og interessante arter som ikke ble samla. På kveldstid ble alle innsamla arter i så stor grad som mulig artsbestemt og pressa for levering til herbariet på Tøyen.

Det ble ført krysslister fra 27 km²-ruter i 9 av kommunens 5 x 5 km-ruter. Ca. 425 ulike taksa ble registrert, og det ble tatt 414 belegg av 252 arter

pluss 6 hybrider. Alle de 4018 registreringene er punchet og levert til krysslisedatabasen på Tøyen. I gjennomsnitt ble det registrert 149 arter per km²-rute, og 241 arter i den rikeste ruta.

Av rødlistearter ble solblom *Arnica montana* (VU) funnet i 10 av km²-rutene, i til dels rike bestander. Ca. 50 individer av enghaukeskjegg *Crepis praemorsa* (VU) ble funnet i en artsrik gjengroingseng (Øvre Ringsby). Vårveronika *Veronica verna* (NT) ble funnet i tre forskjellige km²-ruter (Ødegården, Myrvoll, Bøen) i til dels store mengder. Dette er første funn av denne arten i Østfold siden 1948 (også den gang fra Rømskog). Ellers foreligger bare gamle funn fra Larkollen, Jeløya og Moen i Aremark.

Av andre interessante funn må nevnes engklokke *Campanula patula* (S for Trosterud skole), og åkerkvein *Apera spica-venti* (ved Moserud på tørr ruderatmark). Sumphaukeskjegg *Crepis paludosa*, som merkelig nok er en svært sjelden plante i Østfold (fra før bare kjent fra Moss, Hobøl og Marker), ble funnet i tre km²-ruter (Øvre Ringsby, Nedre Ringsby og Østtjukan).

En oppramsing av andre relativt gode funn: Evjesoleie *Ranunculus reptans*, gullkløver *Trifolium aureum*, vårerteknapp *Lathyrus vernus* (sjelden i Østfold), tysbast *Daphne mezereum*, krattfiol *Viola mirabilis*, myskemaure *Galium triflorum*, dvergmaure *Galium trifidum*, kantkonvall *Polygonatum odoratum*, brunmyrak *Rhynchospora fusca*, sveltull *Trichophorum alpinum*, klubbestarr *Carex buxbaumii*, langstarr *Carex elongata*, loppestarr *Carex pulicaris*, hjertegras *Briza media* og brudespore *Gymnadenia conopsea*. De fleste av disse ble funnet bare ett sted, men myskemaure og brunmyrak ble funnet i tre forskjellige km²-ruter.

Vi var 13 deltakere med på samlingen, og i arrangementskomiteen satt Solveig Vatne Gustavsen, Bjørn Petter Løfall og Gunnar Engan.

Gunnar Engan

Under florakartleggingen i Rømskog fikk vi låne skolen som base. Her ser vi de fleste deltagerne utenfor biblioteket i Rømskog, 30.6.2007. Foto: Forbipasserende.

25. august:

Tur til sørvestre Asmaløy, Hvaler.

Til denne turen var Anders Langangen spesielt invitert som kransalgeekspert. Turen gikk fra Huser ned til østsiden av Skipstadvikilen på nordsiden av denne. Vi gikk over vikilen på brua i utløpet og sør til dammene og skjellsandbankene innenfor, på østsiden av Landfastodden. Deretter tilbake over utløpet av Skipstadvikilen og bort til dammen ved Svarteberget. Så gikk vi tilbake til Skipstadvikilen igjen og over utløpet og tilbake til Huser via Skipstadvikilens sørside.

På nordsiden av Skipstadvikilen ble små forekomster av ormetunge *Ophioglossum vulgatum* funnet. Dersom de store takrørbestandene ekspanderer mer så er dette en åpenbar trussel mot ormetungas fremtid på Skipstadvikilens nordlige strandenger.

Landfastodden og innenfor denne finnes fine, grunne dammer for kransalger, samt fine skjellsandbanker. I dammene ble vi vist kransalgene bustkrans *Chara aspera* og hårkrans *Chara canescens* (rødlistet som VU – sårbar). På skjellsandtørrbakkene ble bl.a. tusengylden *Centaurium littorale*, dverggylden *C. pulchellum* og smalsøte *Gentianella uliginosa* demonstrert. Ute på Vikertangen, sør for Landfastodden, finnes flere flotte, og etter Langangens mening svært verneverdige, dammer med fine forekomster av skjørkrans *Chara virgata* og piggkrans *Chara aculeolata* (rødlistet som NT – nær truet).

Mellom Skipstadvikilen og Svarteberget kunne vi se en flott samling med honningblomst *Herminium monorchis* på en sesongfuktig skjellsandbanke. Dette er landets største forekomst, og i år var den særlig tallrik. Den har tydeligvis likt den fuktige

sommeren. Ellers ble nonsblom *Anagallis arvensis* og pusleblom *A. minima* sett på tørrbakkene. I grunne pytter var firling *Tillaea aquatica* vanlig å se sammen med evjebrodd *Limosella aquatica*. Begge disse er vanlige mange steder på ytre Hvaler. Langs en bekk nær sjøen observerte vi jordbærkløver *Trifolium fragiferum*, og i et fuktsig sto vassmynte *Mentha aquatica*.

I dammen ved Svarteberget ble kransalgene stinkkrans *Chara vulgaris* (regnes som EN - *sterkt truet* i Norge), bredtaggkrans *C. hispida* (rødlistet som NT – *nær truet*) og piggkrans demonstrert. Mellom dammen og sjøen står en fin forekomst med strandmalurt *Artemisia maritima*, og enkelte avblomstrete honningblomst ble også notert.

Ved en hytte mellom Skipstadkilen og Vikerkilen ble det funnet en fin forekomst med bakkesøte *Gentianella campestris*. Den stod i grasbakken utenfor hytta hvor hytteeieren holder

vegetasjonen nede uten å ha anlagt en plen og uten å gjødsle. Den stod her og i stien fram til traktorveien som går nord for hytta, et meget hyggelig gjensyn med en art som er blitt svært sjelden i Østfold.

Vi var 11 personer som deltok på turen i fint sommervær under ledelse av Anders Langangen, Bjørn Petter Løfall og Jan Ingar I. Båtvik.

**Jan Ingar I. Båtvik &
Bjørn Petter Løfall**

8. september:

Tur til Kykkelsrud, Askim.

Vi tok utgangspunkt ved Askim jernbanestasjon, et enkelt sted å finne for ukjente botanikkinteresserte fra fylkets ytre deler. Ved stasjonen fant vi rikelig med hestehamp *Conyza canadensis*, en plante i spredning mange steder i fylket. Vi kjørte

Vi var så heldig å få med Anders Langangen (t.v.) på kransalgetur til Asmaløy 25.8.2007. Her fremvises et eksemplar til Bjørn Petter Løfall og Per Raade (t.h.). Foto: Jan Ingar Båtvik.

direkte herfra til Kykkelsrud. Der parkerte vi ved kraftanlegget før vi gikk ned til Glomvika, en bukt i Glomma. Vi holdt oss mest til flommarkene og tørrbakkene langs Glomvika. På vei ned til vika så vi en fin, men kjent forekomst med lakrismjelt *Astragalus glycyphyllos*. Nede i vika fant vi igjen den kjente forekomsten av grussnelle *Equisetum x trachydon*. Pusleplantene sylblad *Subularia aquatica* og småvasshår *Callitriche palustris* ble studert på mudderflatene. I kantskogen på overgangen mellom skog og flommarkseng så vi en stor forekomst med virginia-asters *Symphotrichum novi-belgii*.

Turens overraskelse dukket opp i overgangen mellom flommarksenga og mudderflatene hvor en liten forekomst med vasspest *Elodea canadensis* ble funnet omtrent midt i vika. En nærmere undersøkelse senere på høsten viste flere forekomster av vasspest nær denne. Dette er første

gang vi konstaterer vasspest i Glommavassdraget i fylket.

På en tørrbakke nær sørenden av vika fant vi en fin forekomst med gullkløver *Trifolium aureum* i frø. På mudderflatene her fant vi store mengder med evjebloom *Elatine*, som senere viste seg å være en renbestand av nordlig evjebloom *E. orthosperma*, og fine forekomster med evjebrodd *Limosella aquatica*.

Lenger rakk vi ikke å komme denne ettermiddagsturen i delvis skyet oppholdsvær, bortsett fra en liten regnbyge under kafferasten. Vi var 10 deltagere under ledelse av Solveig Vatne Gustavsén og Bjørn Petter Løfall.

**Bjørn Petter Løfall &
Solveig Vatne Gustavsén**

Deltagere ved Glomma ved Kykkelsrud i Askim, fotografert midt i den tilgrodde strandenga hvor grussnelle opptrer rikelig, et takson som regnes som en hybrid mellom skavgras *Equisetum hyemale* og fjellsnelle *E. variegatum*, 8.9.2007. Foto: Jan Ingar Båtvik.